

İMAN QARDAŞLIĞI

"Qardaşlıq müsəlmanlar arasında iman bağlılığıdır".

Mömin qardaşım, bil ki, bu din möminlə öz Rəbb arasında bağlılığa əsaslanır, bu da tovhiddir. Müsəlmanın başqa müsəlmanla qarşılıqlı əlaqəsi isə qardaşlıq deməkdir. Müsəlmanın qeyri müsəlmanla əlaqəsinə dəvət deyilir. Bu üç növ əlaqə mərhəmət prinsipinə əsaslanır. Müsəlmanın öz Rəbbi ilə əlaqəsi tovhid əlaqəsidir (ibadət, itaət və sədaqət). Allah bunu bizdən həm bu dünyada, həm də axirətdə bizə rəhm etmək üçün tələb edir. Allah təala Yusifin dili ilə buyurur: **«Ey mənim iki zindan yoldaşım! Ayrı-ayrı tanrılar yoxsa, hər şeyə qadir və qalib vahid Allah yaxşıdır?»** (Yusif, 39).

Müsəlmanın öz qardaşı müsəlmanla əlaqəsi iman qardaşlığı əlaqəsidir. Bu əlaqənin aramızda olmasını Allah təala bizə rəhm etmək, bizim bir-birinə rəhm etməsi üçün istəyir. Allah təala buyurur: **«Həqiqətən, möminlər qardaşdırlar»** (əl-Hucurat, 10).

Təala həmçinin buyurur: **«Odlu uçurumun lap kənarında durarkən sizi ondan xilas etdi»** (Ali-İmran,103).

Allah təala buyurur: **«Mömin kişi və qadınlar bir-birinə həyəndirlər. Onlar yaxşı işlər görməyi əmr edir, qəbahəti rədd edir və namaz qılırlar...»** (ət-Tövbə, 71).

Bu yazıda bir qardaşlıq haqqında danışacağıq: Müsəlmanın müsəlman olmayanla münasibəti Allaha, imana dəvət və İslam dinini təbliği şəklində olur. Əgər o, bu dəvəti qəbul etməzsə, onu rədd edərsə, təkəbbür göstərsə, zorakılığa yol verib müsəlmanlara qarşı zülmə yol verərsə onunla mübarizə aparılır. Bu münasibət barədə müstəqil elmi araşdırmaların sayı çoxdur, onlardan bəziləri barədə növbəti şəriət risaləmizdə danışacağıq.

Qardaşlıq gözəl hisslər, xoş rəftar və təmiz əxlaq deməkdir. Ədalət, saleh əməl və xoş söz kimi anlayışlar ona istinad edir. İslamda qardaşlıq geniş və hərtərəfli əhatəli bir anlayış olub əməli məzmununda təcrid olunmamışdır, əksinə o, mərhəməti, səmimiyyəti, təvazökarlığı, məhəbbəti, dostluğu, sədaqəti, etibarlığı, lütfkarlığı vacib edən bir hissiyattır.

Peyğəmbər (s.a.v.) aşağıdakı sözləri ilə qardaşlıq hissini yüksək qiymətləndirir:

"Özünə istəyini qardaşına da istəməyincə sizdən heç kəs həqiqi iman sahibi ola bilməz" (Riyadus-salihin, 236).

Deməli, qardaşlıq olan yerdə həsəd, tamah, yalançılıq, xəyanət və zülm kimi mənfi hisslər üçün yer qalmır. Sən özünə rəva bildiyini qardaşın üçün də istəyirsən. Çünki Allah məhəbbət, Onun təkliyini iqrar etmək (tovhid), Peyğəmbərə (s.a.v.) və onun ardıcılılarına məhəbbətdir. Sən onunla bir kökdə birləşirsən. O, səninlə birgə vahid bir iman cəmiyyətinə mənsubdur. Bu halda qarşılıqlı əlaqə iman qardaşlığı hissəsinə əsaslanır.

Peyğəmbər (s.a.v.) demişdir: *"Mömin mömin üçün vahid bir bina kimidir. Bir-birinə dayaqlırlar"* (Riyadus salihin, 273. Hamılıqla məqbul hədisdir).

Peyğəmbər (s.a.v.) həmçinin demişdir: *"Müsəlman müsəlmanın qardaşdır. Ona xəyanət etməz, yalan deməz, onu darda qoymaz. Müsəlmanın borcu digər müsəlmanın namusuna, malına, qanına hörmət etməkdir. Burada Allahdan qorxu (təqva) vardır. Qardaşı müsəlmanı təhqir edən adam hər əmələ qurşalan kimidir"* (Riyadus salihin, 223).

Peyğəmbərin (s.a.v.) mübarək kəlamında deyilir: *"Müsəlman müsəlmanın qardaşdır, ona zülm etməz, onunla ədavət etməz. Qardaşının ehtiyaclarını ödəyən ehtiyaclarını Allah ödəyir. Qardaşını sevindirən Allah qiyamət gün sevindirəcəkdir, müsəlmanı qoruyan Allah qiyamət günü qoruyacaqdır"* (Riyadüs-salihin, 223. Hamılıqla qəbul edilmiş hədis).

Peyğəmbər (Ona və ailəsin Allahın salavatı və salamı olsun) həm də buyurur: *"Müsəlmanın altı şeyə haqqı vardır: Onunla qarşılaşsan salam ver, səni çağırırsa cavab er, səndən məsləhət istəsə məsləhət ver, asğırsa ona "Yərhumukəllah" (Allah rəhm eləsin) de, xəstələnsə onun müalicəsinə kömək et, ölsə onu dəfn elə"* (Müslimin rəvayəti, 2/62).

Allah təala bizə bildirmişdir ki, möminin ən əzəmətli sifətlərindən biri də qardaşlıq, iman sevgisidir ki, qardaşları mərhəmət hissi ilə əhatə edir. Allah təala demişdir: **«Məhəmməd (Ona və ailəsinə Allahın salavat və salamı olsun) Allahın peyğəmbəridir. Onunla birlikdə olanlar (möminlər) kafirlərə qarşı sərt, bir-birinə (öz aralarında) isə mərhəmətlidirlər»** (əl-Fəth, 29).

Peyğəmbər (s.a.v.) demişdir: *"Allah təala qiyamət günü soruşur: "Mənim cəlalətimlə bir-birinə qarşılıqlı məhəbbətlə bağlı olanlar, yalnız mənim kölgəmin olduğu bir gündə ona sığınanlar hardadır?"* (Müslimin rəvayəti, 1021).

Peyğəmbər (s.a.v.) demişdir: *"Allaha and olsun, siz iman gətirməyincə cənnətə daxil ola bilməzsiniz. Qarşılıqlı məhəbbət hissi olmadan iman sahibi də olmaz"*.

Allahın mənə və sənə mərhəmətini görürsən. Peyğəmbər (s.a.v.) cənnətə daxil olmağı tovhid olan iman, tovhidin və ona məhəbbətin sabitliyi ilə əlaqələndirmişdir.

Allah təala aydın şəkildə bildirir ki, möminlər bir-birinə məhəbbət hissi bəslədikdə Allahın da məhəbbətini qazanmış olurlar. Möminlər, həmçinin bir-birinə məhəbbət bəsləməli, təvazökar olmalı, bir-birilə mehriban dolanmalı, biri başqası ilə münasibətdə təkəbbür göstərməməlidirlər. Möminlərin bu keyfiyyətlərə malik olması Allahın onlara məhəbbətinin təzahürüdür. Buna görə Allah onlardan razı qalır, onları öz dininin etibarlı adamları edir, onları başqalarından üstün tutur. Müsəlman qardaşım, bu ayə barədə dərinədən düşün: **«Ey iman gətirənlər! Sizdən hər kəs dinindən dönsə, (bilsin ki) Allah onun əvəzinə elə bir tayfa gətirər ki, Allah onları, onlar isə Allahu sevrələr. Onlar möminlərlə münasibətdə mülayim, kafirlərə qarşı isə sərt olar, Allah yolunda vuruşar və heç kəsin tənəsindən qorxmazlar. Bu Allahın lütfüdür, onu istədiyinə verər. Allahın lütfü genişdir və O, biləndir»** (əl-Maidə,54).

Bu gün biz islami qardaşlığa möhtacıq, necə ki, biz tovhidə möhtacıq, İslama

çağırışa möhtacıq. Lakin, qardaşlıq hissini itirərək təfriqəyə qurşandıq, parçalandıq, ixtilafa vardıq. Biz zəifləsək düşmənlər bizə üstün gələcəkdir. Çünki, biz ədavət və düşmənçilik hissini bir-birinə yönəlmişik. Möhtərəm qardaşım, bilməlisən ki, bunun səbəbi Allah təalanın kitabından uzaq olmağımızdır. Allah təala onu öz Rəsulunu nazil etmişdir ki, bizi haqq yoluna yönəlsin, xristianların başına gələnlər bizim də başımıza gəldi. Onlar ayrı-ayrı tayfalara parçalandılar. Hərc-mərcliyə qurşalandılar, bir-birilə müharibə etdilər və vuruşdular. Onlar bir-birinə nifrət etdilər.

Allah təala buyurur: **«Biz xristianıq deyənlərdən də əhdi-peyman almışdıq. Bundan sonra onlar bildiklərindən bəzilərini (Məhəmməd peyğəmbərə iman gətirməyi) unudular. Biz də aralarına qiyamət gününə qədər davam edəcək ədavət və kin saldıq. Allah onlara gördükləri işlər barədə xəbər verəcəkdir»** (əl-Maidə, 14).

Eyni hadisələr yəhudilərlə də baş verdi. Çünki onlar da Allahın tovhidini qəbul etmədilər, Ona iman gətirmədilər, Allahın qüdrətinə və Onun cəzasının hazırlığına inanmadılar. Onları zahirən bir-birilə tam həmrəy hesab edirlər. Lakin əslində onlar parçalanışlar, qəlbləri bir-birinə qarşıdır, müxtəlifdirlər.

Allah təala buyurur: **«Sən onların əlbir olduqlarını güman edirsən, lakin onların qəlbləri dağınıqdır».**

Müsəlmanlar yəhudi və xristianlardan tamamilə fərqlənməlidirlər. Allah təala bizi onların ardınca getməkdən və onları izləməkdən çəkirmişdir. Allah təala kəramətli əshabələri qardaş, məhəbub olduqlarına görə tərifişmişdir. Onlar bir-birilə münasibətdə təvazökar olmuşlar. Allah təala onları bu məsələdə mədh edərək buyurur: **«Mühacirlərdən əvvəl (Mədinədə) yurd salmış və (Məhəmməd əleyhissələmə qəlbən) iman gətirmiş kimsələr (ənsarlar) öz şəhərlərinə mühacirət edənləri sevər, onlara verilən qənimətə görə ürəklərində həsəd, qəzəb duymaz, özləri ehtiyac içində olsalar belə, onları özlərindən üstün tutarlar. (Allah tərəfindən) nəfsinin xəsisliyindən, tamahından qorunub saxlanılan kimsələr-məhz onlar nicat tapıb səadətə (Cənnətə) qovuşanlardır!»** (əl-Həşr,9).

Allah təala sonrakı dövr möminlərinin özündən əvvəl gələnlərə necə münasibətdə olduğunu bizə bildirir:

«Onlardan (mühacir və ənsarlardan) sonra gələnlər belə deyirlər: "Ya rəbbimiz! Bizi və bizdən əvvəl iman gətirmiş (din) qardaşlarımızı bağışla. Bizim qəlblərimizdə iman gətirənlərə qarşı kinə, həsədə yol vermə. Ey Rəbbimiz! Sən, həqiqətən, şəfqətli və mərhəmətlisən" (əl-Həşr,10).

Allah subhanəhu qardaşlar arasında təfriqə baş verdikdə onu yaxşıılıqla, hikmətlə aradan qaldırmağı, onun həlli üçün şəriətə əsasən hökm çıxarmağı tələb etmişdir. Allah təala buyurur: **«Ey iman gətirənlər! Allaha, Peyğəmbərə və özündən olan ixtiyar sahiblərinə itaət edin! Əgər bir iş barəsində mübahisə etsəniz, Allaha və qiyamət gününə inanırsınızsa, onu Allaha və Peyğəmbərə həvalə edin! Bu daha xeyirli nəticə etibarilə daha yaxşıdır" (ən-Nisa, 59).**

Allah təala bizi sülhə, əmin-amanlığa nail olmaq üçün çalışmağa çağırılmışdır. İki mömin tayfa arasında müharibə baş verdikdə onun alovunun gücləndirilməsindən bizi çəkirmişdir. Çünki bu iman qardaşlığına ziddir, möminlər qardaşlar arasında müharibə ilə razılaşa bilməzlər. Allah təala buyurur:

«Əgər möminlərdən iki dəstə bir-birilə vuruşsalar onları dərhal barışdırın. Əgər onlardan biri təcavüzkarlıq etsə, təcavüzkarlıq edənlə Allahın əmrinə (itaətlə) qayıdana qədər vuruşun. Təcavüzkarlıq edən (allaha itaət) qayıtsa, hər iki dəstənin arasını ədalətlə düzəldən və insafla hərəkət edin. Şübhəsiz ki, Allah

insaflları sevir. Həqiqətən, möminlər (dində) qardaşdırlar. Buna görə də (aralarında bir mübahisə düşsə) iki qardaşınızın arasını düzəldin və Allahdan qorxun ki, bəlkə (əvvəlki günahlarınız bağışlanıb) rəhm olunasanız!" (əl-Hucurat, 9-10).

Möhtərəm qardaşım, bu iki ayədən sən bildin ki, müsəlmana nifrət və zülmü həm əməldə, həm də dildə ifadə etmək haramdır. Mömin hətta düşmənləri ilə münasibətdə də haqqı rəhbər tutmalıdır, qardaşları ilə mülayim olmalıdır. Düşmən tərəflər arasında sülh təqva əsasında bərqərar ola bilər. O, Allahın müsəlman üçün dilədiyi mərhəmətin əsasıdır.

Əziz qardaşım, bilməlisən ki, İmam Əli (r.a.) ilə onun din qardaşı Əbu Süfyan oğlu Müaviyə arasında baş verən hadisə də bu qəbildəndir. Bizə onlara münasibətdə həm dildə, həm danışmaqda söyüş və lənət deyil, xoş sözlər işlətmək vacibdir.

Biz bilirik və inanırıq ki, əmirəl möminin Əli bin Əbu Talib (r.a.) bu məsələdə haqlıdır, haqq ona məxsusdur. Müaviyyə də müctəhid idi. Lakin xəta etdi. Qoy Allah onu bağışlasın. Bu tələb olunan barışıqdır, sülhdür. Aradan bu qədər çox işlər keçəndən sonra yenidən bu məsələyə qayıtmaq, onu qızıqdırmaq heç də barışıq və sülh deyildir. Xüsusilə, deməliyik ki, onların hər ikisi öz Rəbblərinin yanındaırlar. O, onlar barədə mütləq ədalətli bir hökm çıxaracaqdır. Onun hökmü mərhəmətə əsaslanacaqdır. Belə ki, Onun mərhəməti hər şeyi əhatə edir. Allah təala buyurur: «**Allahdan qorxun ki, ola bilsin ki, mərhəmət qazana biləcəksiniz**».

Sonradan gələn iman qardaşı olan özündən əvvəlki üçün məqfirət (bağışlanma) diləməlidir. Bu barədə Allah təala buyurur: «**Onlardan (mühacirlərdən və ənsarlardan) sonra gələnlər deyirlər: "Ey rəbbimiz! Bizi və bizdən əvvəl iman gətirmiş (din) qardaşlarımızı bağışla. Bizim qəlblərimizdə iman gətirənlərə qarşı kinə, həsədə yer vermə! Ey Rəbbimiz! Sən, həqiqətən, şəfqətli və mərhəmətlisən!"**

İman qardaşlığının ən mühüm yolları bunlardır:

Peyğəmbərin (s.a.v.) Sünnəsini hər bir böyük və kiçik işdə, əməldə rəhbər tutmaq.

Əl-Buxarinin "Səhih" əsərində göstərilir ki, Peyğəmbər (s.a.v.) demişdir: "*Sıralarınız möhkəm olmasa Allah qəlblərinizdə ixtilaf hissi doğurar*".

Bu bəsit bir qaydadır. Namazda sıraya düzülmək. Bunu pozsaq Allah bizi cəzalandırır, qəlblərimizə ixtilaf toxumu səpiləcək və parçalanacaq. Yaxşı düşünün!

Peyğəmbərin (s.a.v.) bu kəlamı sübuta yetirilmişdir: "*Sizlərdən çox ixtilafa varanlar mənim Sünnəmi, haqq yolu göstərən Raşidi xəlifələrin Sünnəsini rəhbər tutmalı və çıxış yolu da budur*" (Müslim). Hədisdən aydın olur ki, Peyğəmbərdən (s.a.v.) sonra çoxsaylı ixtilaf, münaqişələr, təfriqələr ola bilər. Peyğəmbər (s.a.v.) onlardan çıxış olaraq, İslam və iman vəhdətinin, qardaşlığının qorunması yolunu göstərdi. Bu Onun Sünnəsinə və haqq yolunu göstərən Raşidi xəlifələr olan Əbu Bəkrin, Ömər, Osmanın və Əlinin (Allah onlardan razı olsun) Sünnəsinə mültəzim olmaqdır. Yaxşı düşün!

Allah təaladan qorxu, Ona itaət və ibadət haqqa ibadətdir. Allah təalanın nazil etdiyi vəhyələrə mültəzim olmaq iman qardaşlığını qorumağın ən vacib yollarından biridir. Allah təala buyurur: «**Hamılıqla Allahın ipindən Allahın vəhyindən yapışın ki, parçalanmayasınız**».

Allah təala həmçinin buyurur: «**Ey insanlar! Həqiqətən, bu (tovhid dini olan islam) tək bir din olaraq sizindir. Mən də sizin Rəbbinizəm. Buna görə də yalnız mənə ibadət edin**» (əl-Ənbiya, 92).

Qardaşlıq əlaqələrini daha da möhkəmlədən amillərə, həmçinin, qardaşları ziyarət etmək, onlara hədiyyələr vermək, onlar arasında münaqişə olduqda onu sakitləşdirməyə tələsmək, sülh yaratmaq, yemək vermək, möminlər üçün və mömin xanımlar üçün dua etmək, zikr məclislərində iştirak etmək də daxildir.

Peyğəmbər (s.a.v.) demişdir: *"Bir kişi kəndə öz qardaşının evinə gedirdi. Allah təala onun yolu üstünə bir mələk çıxartdı. Mələk onun qarşısına çıxıb dedi: Hara gedirsən?"*

- Kişi dedi: *Bu kəndə, qardaşımın evinə gedirəm.*

- Mələk soruşdu: *Sən özünlə onun üçün bir hədiyyə götürmüşsənmi?*

- Kişi dedi: *Yox, mənimlə olan yalnız Allaha iman bəslədiyimi üçün, ona qarşı məhəb-bətimdir.*

- Mələk dedi: *Mən Allahın sənə göndərdiyi elçisiyəm. Allah təala da səni sən onu sevdiyini kimi sevdi" (Müslim, 2567).*

Peyğəmbər (s.a.v.) demişdir: *"Bir-biri-nizə hədiyyə edin və bir-birinizə məhəbbət bəsləyin".*

Peyğəmbər (s.a.v.) həmçinin demişdir: *"O vaxt cənnətə daxil olurlar ki, iman sahibi olsunlar. İman sahibi olmaq üçün bir-birinə qarşılıqlı məhəbbət hissi bəsləməlidirlər. Elə bir əməl görmək istəmirsinizmi ki, onu etmiş olsanız Allah sizi sevsin? Öz aranızda sülhü bərqərar edin".*

Başqa bir hədis: *"Müsəlman bəndə öz qaib qardaşına dua edəndə Allah onun yanına bir mələk göndərir ki, bu duadan ona da qismət düşdüyünü desin" (Müslim, 2372).*

Daha bir hədis: *"Allah evində (məsciddə) Allahın kitabını tilavət etmək və onu bir-birinə öyrətmək üçün toplaşan adamlar rahatlıq kəsb edir, onları mərhəmət hissi bürüyür, ətrafına mələklər toplaşır, Allah burada olanları öz mələklərinə nümunə göstərir" (2699).*

İnsan qəlbində qardaşlıq hissini zəiflədən amillərdən bəziləri bunlardır.

Müsəlmanın imanı qüvvətləndikcə onun əxlaqı da saflaşır. Başqalarında ona münasi-bətdə qardaşlıq hissi də güclənir.

Əziz qardaşım! Bilməlisən ki, qardaşlıq hissini zəiflədən amillər də vardır. Onlardan elələri vardır ki, qardaşlığı tamamilə heçə endirir. Məsələn: dünya malına məhəbbət, paxıllıq, şübhə, qeybət, xəsislik, həsəd hissi İblisin bəlası idi. Adəmə həsədi üzündən O, Allaha asi oldu. Bu mənfi xislətlərə həm də səbr etməmək, pis əxlaq, qeybətçilik, əsassız hökm, nəsihətləri və məsləhətləri eşitməmək də daxildir.

Müsəlman qardaş! Bu risaləni oxuyub başqasına da ver, qoy oxusun. Bununla sənəin əcr və savabın artar.

Növbəti risaləni gözləyin.

“İslam Nuru”(dini risalələr) kitabından